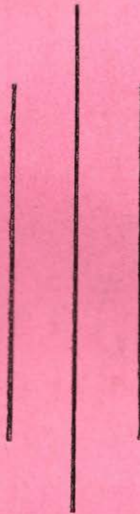
रवि शाक्य, इखाछेँ, यल

चिकिचा धंगु

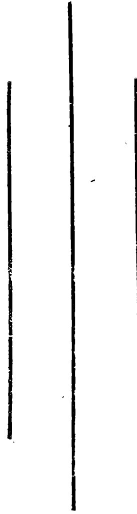
श्री तलेजु भवानी
या
इतिहास

तीर्थलाल नःघःभनी

चिकीचा धंगु

श्री तलेजु भवानी
या
इतिहास

तीर्थलाल नःघःभनी

११०६] [२०४३

प्रकाशक:(पिकाक):-

न:घ:भमी प्रकाशन

थायमदु न्हूबहा: ।

छापा: १०००

मू: ५।-

थाकू: मित्र छापाखाना

बाङ्गेमुढा, काठमाडौं ।

द्यछाया

नेपाः देःयात रक्षा याना बिज्याना चवंह्म

अधिस्थात्री

श्री तलेजु भवानीया तुति पालिसं

तीर्थलाल नःघःभनी

११०६

जिगु छत्वाः खँ

झीथाय् नेपाले तलेजु भवानी धयागु दु। थ्व सकसिनं स्यूगु खँ खः। थ्वयात मनूतसें "हरिसिंह देव जुजुं सिम्रौनगढं नेपाले हया थ्वपे स्थापना यात" धका भाःपिना पत्याः जुयाः वयाःच्वन। थ्व सधंगु दों खः। छाय् धाःसा सिम्रौनगढं हरिसिंहदेव धाःह्म जुजु नेपाःगाले वःगु हे मदु। नापं व हे मवः। नेपाले हरिसिंह देव वल धका भाषा वंशावली जक च्वयाः तःगु दु। थ्व च्वयाः तःगुली छुं तथ्य दसि व लिधंसा दुगु मखु। उकें पत्याः याय बहः मजू।

थ्व हे खँ यात कया थ्व चिकिचा धंगु तलेजुया इतिहास च्वयाः च्वना। थुके थ्राःतक लूगु खनागु व न्यनागु कथंया तलेजुत दुथ्याकागु दु। मेगु लुल धाय्‌व लिपा दुथ्याकेगु कुतःयाय। नापं छिकपिसं स्यूगु दुसा सुचं बियादिल धाःसा तसकं लयताय्।

मेगु खँ थ्व सफू च्वयत थन थन तलेजु दु धका कना क्यना ब्यूगित दुःनुगलं निसें धन्यबाद ब्यछाय। लिसें मनुतेके सत्य खँ त्वःता मखुगु खं थाय् कयाःच्वंगु यात याउक हुया छ्वइला धयागु आशा याना। अस्तु।

ने. सं. ११०६
-
बि. सं. २०४३

तिर्थलाल नःघःभनी

श्री तलेजु माजु

श्री नेपाःगाले नां जाःगु तःगू मछि देशत दु। व दे पतिकं लाय्कू धयागु दइ। नापं तलेजु नं दया च्वनी। नेपाःगाले जक मखु नेपाःगालं पिने नं ततःधंगु देशे लाय्कू व तलेजु धयागु नं दया च्वन। लाय्कू तलेजु मदुगु देश दे हे मखु धयाथें च्वं। अथेला थौंकन्हे लाय्कू तलेजु मदुगु देश यक्को खने दय् धुंकल। व व देशे लाय्कू धयागु न्हनाः बन ज्वी। तलेजु धयागु तनाः वन ज्वी। उकें छुं चिं तकनं मल्यंगु ज्वीमाः। अथेसां छुं न छुं चिं ल्यनाः च्वने माःगु खः। गन छुं दसि तक नं मन्त अनयात गां धयाः छ्वसां छुं पाइ मखु। उकें गन गन लाय्कू न्हन, तलेजु तन धकाः बालाः मालाः स्वय मानि। थ्व बालाः मालाः स्वयगु ऐतिहासिक व पुरातात्विक मिखां स्वयबले मयासे मगाः थें च्वं।

आः थन लाय्कू व तलेजु धयागु ल्यनाः च्वंगु छगू निगू देशत न्ह्यब्वय। न्ह्यापां सक्व देयात काय। सक्वे नं लाय्कू धयागु दु। लाय्कूया नामं दुह्रां वनेगु तदुवाःगु भ्वाथःगु ध्वाखा छदुवाः दु। अनं दुह्रां वनेवं चिकिचाकूगु चुकचा छकू दु। उके दथ्वीलाक चिकीचा धंगु दबूचा छगू नं। वया जःखः अने थनेगु ज्यासःत दयकाः लाय्कूया मू तंकाः छ्वय धुंकल। भाग्यं दबूचा छगू जक ल्यनाः च्वन तिनि। नत्तसा थ्व नं तने धुंकल ज्वी। छाय् धाःसा सक्व देशे खड्ग जोगिनी (बज्रजोगिनी) या जात्राबले जुजुया खड्ग (तलवार) हयमाः। व तरवार न्ह्यापा चछि न्हिच्छ व लाय्कूया दबूचाय् तयमाः। व दबूचा यें जुजु गद्दी च्वनिगु गद्दी दबूथें जुल। आ। थौंकन्हे ह्रिच्छि मतःसां

थौपलख जक जूसां मतसें मगाः । उकें हे जक व गद्दी दबूचा स्यनाः च्वंगु खः धासां ज्यू ;

थनं भचा थुखे तःधंगु दबू थें जाःगु द्वम्बः छगू दु । उके दथ्वी चू खंकाः तःगु छतँ जाःगु छें छखा दु । उके गनं नं झ्याः मदु । लुखा छदुवाः दु । यवा चूलं चिकीचापाःगु झ्याःचा छपाः दु । पो फुकं कुतुं वया सगं: बने दये धुंकल । प्यखें किलाय् जक इवातं दनाः च्वंगु दु । देगःया चि तक नं मदय धुंकल । थ्वयात हे तलेजु धाइगु जुया च्वन । थ्व नं गुलि हे च्वनिई तिनि । लासा आः हे पाताः जुय धुंकलला छु छु । पुलांगु ऐतिहासिक व पुरातात्विक थाय् स्यंका तयगु चलन थन मदय धुंकल । गुलि फत उलि थाकनं न्हंकाः छ्वयगु थनयापिने (प्रबृत्ति) ज्या जुय धुंकल । उकें आपाः थन न्हनाः तना वन । अय्सां लय्ताःया खँ छु धाःसा थौंकन्हे हाकनं नकं निसें मिकीगु जुल धयागु तायदु । अथेला सिथल धयागु ताय मदुनि ।

थ्व लाय्कू, तलेजु सुनां गबले दयकल, स्वन धयागु खँ छुं सीमदुनि । खड्गजोगिनी (बज्रजोगिनी) या जात्रा अमरमल्ल जुजुं तःगु धयागु खँ भाषा वंशावली च्वयाः तःगु दु1 । नापं थ्व जात्रा रत्नमल्ल तःगु धयागु खँ नं न्यने दु । न्हृचाथेथजु सक्वे सूर्यमल्लया पाले हे दये धुंकल धयागु खने दु । तलेजु नं उबले हे दत जुयमा । दसि मलूतले थथे हे खः धकाः धाय मफुनि ।

थनं फनपि देशे वने । फनपी नं लाय्कू दु । थौंकन्हे नां जक ल्यं दनि । तलेजुया देगः छुं खने मदु । फनपी देशे दथ्वी लाक तव्दँगु चाव्दँ छदों दु । व दोंया च्वकाय् स्वतँ जाःगु छें छखा दु । वयात हे लाय्कू तलेजु छें धाइगु जुया च्वन । अन छें औषधालय च्वना चिकित्सालय जुय धुंकल । आ छु आलय जुल मस्यु । अन लाय्कू व तलेजुया कथं छुछु ज्या याना च्वंगु दु धयागु खँ बौलाक मस्यूनि । नापं थ्व लाय्कू तलेजु सुनां गबले स्वन धयागु खँ नं सीक्य मफुनि ।

लिसें किपू देशे वने । थन नं लाय्कू धयागु दुगु जुया च्वन । अय्सां लाय्कूया चि तक नं मदय धुंकल । नां छगू जक ल्यंदनि । अन तग्वःगु देगः छगः दु । व देगः तजाः । उगु देगः मदुइ च्वंगु देगः थें च्वं । उके आंय्पा

पो कुतं वया जस्ताया पलि चिना तल । वनं धाकु फे वया पुइके धुंकल । देगः छग ज्वात्याँ दना च्वंगु दु । लय्ताःया खँ खः व देगः दयके धुंकल धयागु तायदु ।

मोहनीबले यें यल छ्वपे खड्ग ज्वना जिगिजिगि खाना: पाया: पिहाँ वई । मन मथे मखु । किपूया लाय्कू पंमाःनीत फुकसियाँ सिन्हम्ह छगू छगू ज्वनना देगलं पिहाँ वइ । देगः क्वय् द्यःबाजं धेमे थाना लँ स्वः बया च्वनि । बातनंनिसें स्वःवकसित ज्वःलाक सिन्हः तिका वइ । थ्वहे चलन ल्यना च्वंगुलि देगः नं ल्यना च्वंगु जुइ । नापं थ्वयात हे तलेजु धाःगु जुइमाः । थ्व देगः सुनां गबले देकूगु खः सीमदुनि ।

थनं पालुङ्ग देशे छकः नं मिखा व्यय । नेपाः गालपिनं पालुङ्ग धयागु देशे नं लाय्कू तलेजु धयागु दुगु जुजाच्वन । थौंकन्हे व लाय्कू न्हना वने धुंकल । तलेजु पाताः जुय धुंकल । लाय्कू तलेजुया चिलक नं मदय धुंकल । भाग्यं तलेजु दुगु दसित लुया वल । पालुङ्गे त्वःताः तःपिं सा व दों कुनेगु थाय् दयक्यत नीम्हुबले तलेजु द्यःया मूर्ति लुया वल । नापं लोंहँया नवरात व मेमेगु नं लुया वल । व द्यःया मूर्ति थौंकन्हे गन मन ? गन तयातल मस्यूनि । थुकें पालुङ्ग देशे नं तलेजु दु धयागु दसिं प्रमाणित जूवल । थ्व तलेजु सुया पाले स्वंगु खः सीमदुनि । थ्व खँ प्राचीन नेपाले नं च्वया: तःगु दु ।2

लिसें नुवाकोटे नं मिखा व्यव । नुवाकोते नं लाय्कू दु । तलेजु नं दु । मन तलेजु गबले सुनां स्वन धयागु खँ ऐतिहासिक दसि कथं सी मदुनि । मन तलेजु देगः मखु । श्री द्यःछें थें जाःगु नितँ जाः छें । धुरी स्वंगः गजू दु । थ्व तलेजु व्दम्बःया च्वकाय् लाः । मापा याना स्यने धुंकल । नापं नाक पुलांगु ताल खनेमदु । मन नं छुं ततः धंगु ज्या यायत खड्ग हयमाः । दुखया खँ मन द्यः खुया यने धुंकल । द्यःतंगु १३ दँ दयानं मेम्ह द्यः तय फुगु मखुनि ।3

थथे हे गोकर्णे नं तलेजु दु । गोकर्णेश्वर महाद्यःया भचा उखे देशे

दुने ला । तलेजुया देगः दुथाय् जोसी गाः धाई । न्हापा जोशीगले दुने (वने) तलेजुया देगः दुगु जुया च्वन । आः अन (भगनावशेष) चि जक ल्यं दनि । अन गलं पितहया जोशी गाले दयकुगु जुया च्वन । वनं भ्वाथः जुया थुगुसी न्हूगु दयका २०४० साल चैत्र दशैं खुनु सिधयेकल । व तलेजु थन थें देगः मखु । द्यःछें थें नितँ जाः छें । वेंगः नापं स्वतँ गाः धाय माल । उके गजू छगः दु । पौ अस्ता पौ हे जुल । वेंगले चिकीचा खःगु सियागु देगः चा लूगु खचा छखः दु । उके पुजा याना हिखुया तःगु दु । द्यः धाःसा मदु ।

गोकर्ण कान्ति भैरबया मूर्ति खुया यन । लिपा लुया वल । वथें नलं तलेजु भवानी नं खुया यनी धका देया कतकपिनिगु साह्रुति कथं देया न्दारे महाने श्री भवानि श्रेष्ठया जिम्माय् वया थाय् छें तया तःगु जुया च्वन । द्यः निम्ह दु । छम्ह पुलाँम्ह । छम्ह न्हूम्ह । पुलाँम्ह द्यः स्वय मखं । अकिं गुलि पुलाँ धका अनाज याय मफुत । न्हूम्ह स्वयबले सः निसः दँ न्हचयाम्ह थें च्वं ।

थन मोहनी बले सरकारी पुजा हयमाः । मोहनीबले मेचा तलेथ्यंक यंका बलि वियमा । नापं जायाम्ह द्यः दयका हयँचा बलि वियमाः । नापं द्यः जावा नं यायमाः । थ्व तलेजु सुनां गबले स्वन धयागु खँ लुइके मफुनि । मेगु ऐतिहासिक दसित नं मलूनि । अकि तथ्य खँ धन च्वय मफुनि ।4

थनं टोखा देशे वने । थन नं तलेजु दु । थ्व तलेजु गुनां गवले स्वन मस्यूनि । टोखा देशे दथ्वीलाक पुखुचा छगू दु । व पुखू लिकंतु नितँ जाःगु छें छखा दु । लिउने अंगले त्रिशूल च्वयाः तःगु दु । व हे छेंयात तलेजु धाइगु जुया च्वन । लाय्कूया चि अन थन धाय मफुनि ।

अनं वया नध्यपुर ठेमी देशे वने । थन नं लाय्कू दुगु जुया च्वन । नापं तलेजु नं दुगु जुल । लाय्कू धाःसाँ तलेजु धाःसाँ जीथाय् थें जाःगु मूचुक जोगु चुक छकू दु । प्यख्येरं छलं जाःगु छें । छखेरिखें द्यः तइगु थाय् जुल । लाय्कूया नामं थ्व हे छता दनि । मेमेथाय् थौंथौं कथबा ज्या कया लाय्कूया चि हे न्हंका छ्वय धुंकल । तलेजु देगः अलग मदु । व हे मूचुके च्वंम्ह द्यःयात हे तलेजु धाइगु जुया च्वन ।

थ्वपे बिशिका जात्राबले थन नं जात्रा जुइ । वैशाखया सल्हूधुंका कन्हे खुन्हु बालकुमारीया नं जात्रा । जात्रायाना ह:म्ह बालकुमारी थन लामकुली छ्वाखां दुकाइगु जुया च्वन । बालकुमारीया ख: थन लाय्कुली दुत यन धायव जात्रा क्वचाल । थुलि हे जक लाय्कू चुक ल्यना च्वंगु जुल । व लाय्कू व जात्रा सुनां गव्ले त:गु धयागु खँ प्या:तक सीके मफुनि । माले हे मानि ।

नापं ग्वल देशे वने । ग्वल देया लाय्कू नं न्हने धुंकल । लाय्कू थन थाय् लाक ला: धयागु सी मन्त । लाय्कूया चि भना:ख्य: क्यब छकू जक ल्यं दनि । थ्वयां भचा उखे लँया सिथेसँ नितँ स्वतँ जा:गु छें छखा दु । थय्क स्वबबले द्य: छेंथें च्वं । छेंमा क्वसँ दबू छगू दु । व दबुली गुह्येश्वरी जात्राबले अनेअने वस्तु तया घाराघुरू याकेमा: । छ्येंया लुखा झ्या: फुक भ्वाथ: जुय धुंकल । नाप अन च्वंम्ह द्य: नं मदय धुंकल धयागु ताय्दु । ग्वल देया तलेजु थ्वयात हे धाइगु जुया च्वन । थौंकन्हे थ्व छें न्हुगु ताल नकंनिसें दयके धुंकल । थ्व सुनां गबले दयकूगु ख: सीके मफुनि ।

थनं भों देशे मिखा व्वय । भोंते न लाय्कू दु । तलेजु नं दुगु जुया च्वन । यक्षमल्लया लिपा देश कू दल । अन भों देशे दकले न्हापांयाम्ह जुजु रणमल्ल जुल । उबलें निसें हे भोंते लाय्कू दुगु जुयमा: । नापं तलेजु नं स्वगु ज्वीमा: । ऐतिहासिक दसिला मलूनि । भोंते दच्छु स्वाले स्वतँ जा:गु लाय्कू छें छखा दु । व छें उलि पुलांगु ताल मव: थें च्वं । थौंकन्हे तलेजु देग: मदय धुंकल । देग: दुना पाता: जुय धुंकल । द्य:दी फुकं ल्हाय धुंकल । मोहनी बले पुजा यायगु, मे, दुगु बलि बियगु चलन धा:सा आ:तकं दनि । थन नुगले स्या:गु खँ छु धा:सा पूजा आजा फुकं अथें ख्वले चाब्देंतुं याइगु जुया च्वन । भोंदेया साहु नेवा:तसें तलेजु देग: छग: दयकेगु हे कुत: मया: । तलेजुया थिति कथं लाय्कू नकि धयाम्ह छम्ह आतकँ दनि । भों देशे पर्व पर्व पतिकं पूजा पितयने मासा: लाय्कुलीं हे यनेमा: / थ्व चलन आतक जुया: वया: च्वन तिनि /

लिसें पनति देशे बने / थ्व देशयात महासत्व राजाया देश नं धाइ / थन नं लाय्कू धयागु दु । थ्व अघा: त्वाले ला: । नाषं तलेजु धयागु नं दु । थ्व नं वहे त्वाले ला: । लाय्कू न्हना: पाता: जुय धुंकल । नापं तलेजु नं न्हना: मदये धुंकल । न्हापा नं तलेजुया देग: मदु । अथें छें जक स्वना त:गु ख: । व छें कलात्मक जुया नितँ जा: । व छें दुना वना आ: जन सहयोगं न्हूगुलाल छलँ आ: याना दयकल । थके थौंकन्हेया व्यास: च्वना लाय्कूया मू मदयका छ्वया च्व । न्हापा लाय्कुली गुगू चुक दु । आ छगू ख्य: थें जुय धुंकल। थनयात किसिग: नं धा: । न्हापा न्हापा थन किसि चियगु चुक दुगुलिं किसिग: धा:गु जुइ । व हे किसिग: थौं तक धया: वया: च्वंगु जुयमा ।

थ्व हे लाय्कू छेंया लिक्क स्तँ जा:गु छेंचा छखा दु । वयात हे तलेजु धाइगु जुया च्वन । व छें द्य:छें थें च्वं । थौंकन्हे जस्ता पलि चिना: द्य:छेंया पलि छगू फलचा थें च्वने धुंकल । अय्सां मोहनीबले यें स्वपे व यले थें द्य: क्वह्नं बिज्याके मा: । द्य: क्वह्नं बिज्याकीबले फलचा छें पित ह्या लाय्कू छें (थौंकन्हे पञ्चायत भवने) यंकी । अन स्वपे गुलि कर्मकाण्ड जुल उलि हे न्ह्तु अन नं याय मा: । आतकं याना वया: च्वंगु दनि हुँ । अय्सां थ्व लाय्कू व तलेजु सुनां गबले दयकूगु ख: सीमदुनि । ऐतिहासिक अभिलेख लुन धाय्व बीलाक सी ।

हाकनं वा देशे छक: नं मिखा व्वय । अन नं लाय्कु धया:गु दुगु जुया च्वन । नापं तलेजु नं दुगु जुगा: च्वन । थ्व लाय्कू थौं कन्हे बस पाकंया पछिम पाखे भंसार त्वाले ला । तलेजु नं अनहे ला: । थौंकन्हे लाय्कूया नां व बि तक नं मदय धुंकल । अथे हे तलेजु नं तने धुंकल । व थासे बला:रिं सजनपिसं थ:थ:गु छें दयका याउक च्वने धुंकल । आ: बस पार्क दबू छगू ल्यं दनि । उके हे मोहनीबले भूयू फसि पालेमा: । उकें हे दबू छगू जक जुसाँ स्यना च्वंगु जुइ । थन लाय्कू तलेजु सुनां गबले स्वंगु ख: वाला: माला: स्वय मानि ।

थनं लिपा नेपाल राज्यें पिने ल्हासाय् थ्यंक मिखा ता: हाकेका न्हाय्पं नं तिफ्याय् । ल्होसाय् नं तलेजु दुगु जुया च्वन । न्हापा ल्हासाय्

राजदुत थें नेपाःयाम्ह वकिल च्वनिगु दु । व वकिल च्वनिगु छेंयात दरबार धाई । नापं छगू कथंया लाय्कू हे जुल । अन दरबारे हे तलेजु भवानी धका स्वनाः तःगु दुगु जुया च्वन । तलेजुयात आगं छें थें यानाः तगु जुल । अन पुजा आजा गुरुजु बज्राचार्य याइगु खनि । नित्य पुजा निसें मोहनीबले थ्यंकं याइगु जुया च्वन ।

नःला सने खुनु बहनी च्यातिगाः पालाँ दापा थाना भजन याई । व थें नतु छसि कथं निसें अष्टमी तक मेमेगु पालाँ दापा थाइ । नवमी खुनु स्याक्व त्याक्व याई । दशमि खुनु पायः नं पिहाँ वय माः । न्हापा झिम्ह थाकुलि खड्ग ज्वना पिहाँ वई । लिपा न्हेम्ह थाकुलि न्हेपु खड्ग ज्वना पायः पिहाँ वयगु जुल । पायः नाप गपं (वकिल साहेब) जागिरदारत, अन च्वपिं नेवाःत दक्क, नेवाःतय् सन्तान (फुक मुना भाको (दे, बजार) चाःहिला अद्दाया पिखालखुइसं भुयू फसि पलि लैं पालिगु जुया च्वन । थ्व न्हासाय् तलेजु गबले निसें सुयागु पालनिसें दुगु खः सीमदुनि ।

थुगि जुल नेपाःगालं दुने पिने यागु लाय्कू व तलेजुया खँ जक मखु । नेपाः राज्यं पिनेयागु तकं जुल । आः थन यें, यल, व ख्वपया लाय्कू व तलेजुया खँ ल्यन । थ्व थन धयाः च्वनेमाःगु मखु थें ताया । लाय्कू राज प्रासाद (राजधानीया) नुगः चू हे जुल । अथेसां थन यागु तलेजुया खँ न्ह्यव्वया यने माःगु हे खना । छाय् धाःसा तलेजु गबलेंनिसें दत धयागु खँ सीके माःगु दू । उकें यल, यें व ख्वपया तलेजुयागु खँ नं थन छत्वाःचा न्ह्यथना च्वना ।

न्हापां यल देयां लाय्कू व तलेजुया खँ ल्हाय । जुजु यक्ष मल्ल सिसेंनि वया कायपिं स्वम्ह फुकीसिया स्वंगू राज्य जुल । तःधीम्ह रायमल्ल ख्वपेहे जुजु जुल । रत्नमल्ल यें जुजु जूवल । रण मल्ल भोंते जुजु जूवन । उवले यले यक्षमल्लया न्ह्यवं निसें न्हेम्हेसिया परिवारया सन्तान पुरन्दर सिंह पिसं ने० स० ५१२ वि० सं० १४४९ निसें ने० सं० ७१७ वि० सं० १६५४ तकं राज्य याना वया च्वंगु जुल ।5

जुजु रत्नमल्लया न्यागू पुस्ता लिपा शिवसिंह मल्लं ने० सं० ७१७ वि० सं० १६५४ पाखे यलया महापात्रतय्त क्वत्यला यल देयात येंदे नाप स्वाकल। अले शासन व्यवस्थाया निर्ति थ: काय हरिहर सिंह मल्लयात यले छ्वत।6 भाषा वंशावली कथं हरिहरसिंहमल्ल यलया दकले न्हापायाम्ह जुजु जूगु खने दु7। अनंलि वया काय सिद्धिनरसिंह मल्ल ने० सं० ७३६ वि० सं० १६७६ न्ह्यवंनिसें जुजु जूगु खनेदु।8। थ्वयागु राज्याभिशेष ने० सं० ७३७ वि० सं० १६७४ पाखे जूगु धका मल्लकालीन नेपाले न्ह्यथना त:गु दु9। भाषा बंशावली धा:सा ने० सं० ७४० वि० सं० १६७७ आश्विनं तिनी जुजु जुल धका च्वया: तल10। थ्वयागु है पाले ने० सं० ७४० वि० सं० १६७७ पाखे तलेजु स्वंगु खनेदु। सायकूला न्हापाँनिसें हे दुगु खने दत।11

आ: येंया लाय्कूया खँ न्ह्यथने। यें लाय्कू गबले निसें दत धयागु खँ सीके अ:पु। गबले रत्नमल्लं यें दे त्यला अलग राज्य दयकल उबलेंनिसें लाय्कू दत धयागु सीदत। छाय् धा:सा यक्षमल्लं छगू हे राज्य याना शासन याना वया च्वंगु ख:। यक्षमल्ल ने० सं० ६०२ वि० सं० १५३६ बले सिसेंनि12 स्वम्ह फुकी जाना शासन याना: वया: च्वंगु जुल13। लिपा ने० सं० ६०४ वि० सं० १५४१ वैशाखं दाजु रायमल्ल नाप बिसिका: च्वना: रत्नमल्लं यें दे त्यला थ: यक:ति राज्य यात14। उबलेंनिसें यें देशे लाय्कू दत। अथेला यें देशे लाय्कू लिच्छवी पालंनिसें हे दु। अय्सां कूद: राज्य कथं लाय्कू थबले निसें दत धायमाल। नापं तलेजु नं स्वन। जुजु रत्नमल्लं राज्य अलग याय धुंका: तलेजु नं अलग हे स्वन धका "मल्लकालीन नेपाल" धयागु सफुती च्वया त:दु दु15। थथे हे हनुमान ढोका राजदरबार धयागु सफुती नं थ्व खँ न्ह्यथना: त:गु दु।16

जुजु रत्नमल्ल स्वंगु तलेजु गन गुथाय् लाक ख: छुं सी मदुनि। लिपा महेन्द्र मल्लं ने० सं० ६८४ वि० सं० १६२१ स तग्व:गु देग: दयका: तलेजु स्वन17। थ्वहे तलेजु यात ने० सं० ७६४ वि० सं० १७३१ जेष्ठं थापुना गुठी तया १८ पी बुँ देछाया "श्री ३ तलेजु देवी" धका: प्रार्थना याना, तलेजुइ जुजु प्रतापमल्लं अभिलेख तल18। अनं लिपा नृपेन्द्र मल्लं ने० सं०

७६७ वि० सं १७३४ स गजुली स्वांमा: छाल[19]। थ्वयां ल्यू ने० सं० ८२४ वि० सं० १७६२ स भास्कर मल्लं न्हूगु गजु तल[20]। अनंलिपा ने० सं ८४६ वि० सं० १७८६ बले "श्री मन्मानेश्वरीष्टदेवता" धका च्वया जुजु जगत जय मल्लं चंगुई सिज:पौ तल[21]। थ्वया नं लिपा ने० सं० ८७२ वि० सं० १८०९ पाखे "श्री तलेजु माजु" "मन्मानेश्वरीष्टदेवता" धका च्वया जय प्रकाशमल्लं थ:गु अभिलेख तल[22]। दकले लीपा ने० सं० ९२० वि० सं० १८५४ स "श्री ३ तलेजु देवता नम" धका: च्वया श्री ५ गीर्वाणयुद्ध विक्रमं तलेजुइ तग्व:गु गं छाल[23]। थ्व यें देया लाय्कू व तलेजुया खँ आयात थन थुलि जुल।

आ: ल्यन खवप देया खँ। खवप देशे लाय्कू गबलेंनिसें दत। तलेजु नं गबलेंनिसें दुगु ख: तथ्य कथं सीमदुनि। लाय्कूला छिच्छविकालं निसें दुगु खने द:व:। तलेजु नं उबलें निसें हे दुगु ख: धका: धाय बह: जूव:। छाय् धा:सा लिच्छवि इले लाय्कू न्ह्यान्ह्यां वंगु दु। दकले लीपा खवप देशे लाय्कू मा:गु बौलाक खने दु। उकें तलेजु नं न्हान्ह्यां वंगु जुयमा:।

खवपया तलेजु यात बाखँ दयका: मनूतय्गु न्ह्यपु हे छख्य छख्य लाका: थ्यूगु दु। मनूत नं न्हाय् थ्यंका स्वर्ग: स्वया जूगु दु। क्वखँ न्हाय्पं यम धाय्वं थियानि मस्वसें क्व: लिसें ब्वाय् जुया: च्वंगु नं मदुगु मखु। भाषा वंशावली "शाक्य सम्वत १२४५ ने० सं० ४४४ पौषं हरिसिंह देव जुजुं सिम्रौनगढं तुलजा भवानी नापं ज्वना: वया खपे राज्य यात" धका च्वया: तल[24]। थ्व यात त्व:ता: मेगु स्यज्ञागु बल्ला:गु ख:गु दसि प्रमाणयात मनूतसें नाला: मका:। थ्वहे बाखँया लिधंसा कया: खवपे तलेजु उबलेंनिसें दुगु ख: धका: धया: वया: च्वन। नापं थ:गु अस्तित्व लंका न्हका च्वन।

आ: थन थ्व बाखँया सत्यता गुलि दु धका: वाला: स्वय। गुलितक ख:गु खँ ख: धका कुला: स्वय। शाक्य सम्वत १२४५ स १३५ तने बले विक्रम सम्वत १३८० जुई। थथे हे ने० सं० ४४४ स ९३७ तने वले वि०सं० १३८०/८१ जुई। थौंकन्हे २०४३ थ्यना: च्वन। थ्व २०४३ स १३८०

ववताय्‌वले ६६३ दँ पुलांगु जुल । उगु इले नेपाःगाःया लाय्‌कू (राजधानी) खपे हे गुया च्वन । नेपाःया राज सिंहासने अरिमल्ल च्वनाः च्वन। अरिमल्ल ने० सं० ४४० वि० सं० १३७७ चैत्रं जुजु जुल[25] । उबलेंनिसें ने० सं० ४६४ वि० सं० १४०१ तक जुजु हे जुया च्वन[26] । शासन रूद्रमल्लं याकाः वयाः च्वन[27] । रूद्रमल्लं शासनाधिकार ने० सं० ४३७ वि० सं० १३७३ स जुजु आनन्ददेवया पालंनिसें कयाः वयाः च्वंगु खने दु[28] । नापं रूद्रमल्ल ने० सं० ४४६ वि० सं० १३८३ पाखे तिनि सित[29] । थुगु इले सिम्रौनगढं हरिसिंह देव वयाः खपे गय्‌ जुजु जुया राज्यभात जुइ । थ्व मखुगु व फसताः खँ जुल ।

ह्याकनं मेगु खँ छु धाःसा जुजु अरिमल्लया पाले हे दिल्लीयाम्ह सुल्तान गयासुदीन तुलक वंगाल देशे (हमला) हताल वनाः स्याकाः लिहाँ वःबले सिम्रौनगढे नं ह्युकाः वइ धकाः ग्यानाः हरिसिंहदेव फौज ज्वना सुल्तान नाप ल्वाः वन । सुलतान गयासुदिन तुलकं सिम्रौनगढ (ध्वस्त) धू याना बिल । हरिसिंहदेव ल्वाय मफया लिफःपुला दोलखा पाखे बिस्यूँ वन । लयँ दथ्वी तिनपातन धाःथाय्‌ थ्यंबले हरिसिंहदेव सित । वया काय्‌पिं मन्त्रित दोलखाया रक्षकतय्‌सं ज्वना कुन । दोलखाया मझि भारोतय्‌सं इमिगु धन सम्पति फुक लाकाः काल[30] ।

थुगु तालं दोलखा तक हे मथ्यम्ह ने० सं० ४४६ वि० सं० १३८३ माघं तिनपातन धाःथाय्‌ सीम्ह हरिसिंह देव नेपाले वया राज्यभात धकाः च्वयगु भाषा वंशावंशावलीकारयात गुलितक ल्वःगु खँखः । नापं थजागु तथ्य मदुगु खँ यात पत्याः जुयाः च्वनेगु नं हिसि दुगु खँ मखुत । लिसें नेपाःगाले राज गद्दी पोंहे मपोंकं निदँ निदँ पाक च्वयाः तःगु खँ जूगुलि अशुद्ध व मखुगु धयागु तथ्यंक सीदत ।

लिसें हरिसिंह देवया कलाः देवल देवी दोलखाया जुजुयाके क्षमा फोन । अनंलि नेपाः गाले वयाः अरिमल्लयाके क्षमा फोना शरण वल[31] । रूद्रमल्लं शरण कया लाय्‌कुलीसं तयाः तल । उकें हरिसिंहदेवं तुलाजा (तलेजु) हल धयागु खँ तसकँ हे मखुगु धयागु बांलाक सीदत ।

नापं नेपाःगाःया राज सिंहासने ने० सं० ४४० वि० सं० १३७७ चैत्र कृष्ण व्दादशी खुनु ग्वले राज्याभिशेष याना अरिमल्ल च्वन । अरिमल्लं २४ दँ तक राज्य याना: ने० सं० ४६४ वि० सं० १४०१ आश्वीन सुदी ७ खुनु ग्वल देशे तं सित । वयाँ लिपा राजगद्दी राजदेव च्वन32 । उकें हरिसिंह देवं वया: ख्वपे जुजु जुल धयागु खँ तसकँ व्दं:ख: । पत्या: याय वह: मजूगु खँ ख: ।

थथे हे ख:सा नेपाले तलेजु गबलें निसें दत ? गनं हल ? तलेजु न्हापां गन स्वन ? तलेजु स्वंम्ह जुजु सु ? धयागु न्ह्यसः थन बयफु । थुकेया लिसः न आतक लूगु दसितसें बिया वया: च्वंगु दु । थ्व दसिकथं यलया तलेजु ३६६ दँ पुलांगु जुल । यँया तलेजु ४२१ दँ पुलांगु जुल । ख्वपया तलेजु गुलि पुलांगु खः सीमदुनि । "तलेजु" धयागु नामं का:सा २६१ दँ जक पुलांगु खने दत । "इष्टदेवता" धयागु नामं व नातां काल धा:सा ख्वपया तलेजु गाकं हे पुलांगु जुल । थ्वयासिकं पुलांगु यें देशे हे खने द:वई । अय्सां गुलि पुलां धका वाला: माला: स्वय मानि ।

आ: थन लाय्कूया नाताँ वाला: स्वय । रत्नमल्लयां न्ह्य: यक्षमल्लयां च्वय् अभय मल्लयां न्हापाहे ख्वपे लाय्कू (राजधानी) ज्वी धुंकल । अज्ज लिच्छवि इलंनिसं हे लाय्कू (राजधानी) जुया वया: च्वंगु खने दु । उकें ख्वपया तलेजु नं पुलांगु हे ज्वीमा: । छाय् धा:सा राज्य कूदले न्ह्य: लाय्कू (राजधानी) ख्वपे हे जूगुलि राज्यया अधिस्थात्री इष्टदेवता ख्वपे नं स्वन जुइमा: । उकें ख्वपे लाय्कू गुलि पुलां उलिहे ख्वपया तलेजु नं पुलांगु जुल ।

नापं "इष्ट देवता" धयागु नातां नं कुला स्वय । रत्न मल्लया अबु यक्षमल्लं ने० सं० ५६१ वि० सं० १४९८ स ठेमी मध्यपुरे थ:गु अभिलेखे "श्री मन्मानेश्वरी देवी" धका च्वया: तल33 । थ्वयाँ च्वय् ज्योतिमल्लं ने० सं० ५३३ बि० सं० १४७० स पशुपती त:गु अभिलेखे "श्री मन्मानेश्वरी" धका च्वया: त:गु दुमा34 वया बौम्ह स्थितिराज मल्लं ने० सं० ५०८ बि० सं० १४४५ स ग्वले त:गु अभिलेखे नं "श्री मन्मानेश्वरी" धका च्वय

धुंकल35 । थ्वया नं न्ह्यापा अर्जुन मल्लया पालेयाम्ह महामन्त्रि जयसिंहराम वर्द्धनजु नेपाल संवत् ५०२ वि० सं० १४३६ बले इतुंबहाले ता।गु अभिलेखे "श्री मन्मानेश्वरी" धका च्वया बये धुंकल36 ।

थ्व हे "मन्मानेश्वरी" यात लिपा वया: जगतप्रकाश मल्लं ने० सं० ७८८ वि० सं० १७२५ स "श्री श्री श्री स्वष्टदेवता प्रीणातु" धका च्वया तलेजुया चुके अभिलेख तल37 । थथे हे ने० सं० ७६७ बि०सं० १७३४ पाखे जुजु जितामित्र मल्लं "श्री भवान्यै नम:" "श्री मन्मानेश्वरीष्ठ देवता वरलब्धित "श्रीश्रीश्री स्वेष्टदेवता प्रीतीकामनानं" धका च्वया लाय्कुली च्वंगु गा:हिती अभिलेख तल38 । व हे जितामित्र मल्लं "श्री ३ भवान्यै नम" "श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता" "श्री ३ स्वेष्टदेवता सके" धका च्वया खपे तलेजुया मू लुखाय् तोरं ने० सं० ८०५ वि० सं० १७४२ स तल39 । लिपा ने० सं० ८१६ वि० सं० १७५३ स जितामित्र मल्ल व योग नरेन्द्रमल्ल निम्हं जाना: "श्री ३ तलेजु" धका च्वया: तलेजुया चुके अभिलेख तल40।

लिसें जुजु भूपतिन्द्र मल्लं ने० सं० ८१८ वि० सं० १७५५ स "श्री ३ स्वष्टदेवता प्रीति कामनाया" "श्रीश्रीश्री तलेजुस्के मतपूजा" धका च्वया तलेजुया मालती चुके अभिलेख तल41 । थथेहे भूपतिन्द्र मल्लं हे ने० सं ८२६ वि० सं० १७६३ जेष्ठं "श्रीमन्मानेश्वरीष्टदेवता" "श्रीश्रीश्री स्वेष्ठदेवता तलेजुस" धका च्वया लाय्कुली अभिलेख तल42 ।

थुगु कथं हे ने० सं० ८२६ वि० सं० १७६६ स "श्री ३ स्वेष्ट देवता प्रीति कामना" धका च्वया लालमती देवीं तलेजु चुके सालिक तल43। नापं ने० सं० ८२६ बि० सं० १७६६ आश्विनं "श्री ३ दुर्गादेवी नम" "श्री ३ स्वेष्टदेवता तलेजुस्के" धका च्वया तलेजु चुके देवा तल44 । ह्यकनं ने० सं० ८३५ बि० सं० १७७२ फागुणं "श्री ३ तलेजुसकें" धका च्वया तलेजुइ तुनासि (बिलंपु) तल45 । लिपा ने० सं० ८४३ बि० सं० १७८० आश्विनं "श्री ३ इष्ट देवतायै नम:" "श्री ३ स्वेष्ट देवता पूजोतर दीप दानार्थ" धका च्वया लालमती देवीं हे मूचुके देवा तल46 ।

लिपा ने० सं० ८६० बि० सं० १७६७ स "श्री ३ तलेजु सह्याय"

"श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता" धका च्वया रणजित मल्लं चपुर गणेशया थासे अभिलेख तल47। थुगु तालं "मानेश्वरी" यात "इष्टदेवता" "भवान्यै" "स्वेष्टदेवता" "दुर्गादेवी" धाधां यंकाः लिपा "तलेजु" धयाः छ्वत। थौं तकं धयाः च्वन। उकें च्वपया तलेजु पुलांगु जुल धयागु प्रमाणीत जूवल।

यें नं न्हापा तलेजु मधाः। महेन्द्रमल्लया पालेनिसें "तग्वल देवल" नृपेन्द्र मल्लया पाले नं "तवः देवल" धका च्वयाः वल। लिपा प्रताप मल्लं "तलेजु" धका च्वत। जगत जय मल्लं "मानेश्वरी" धका हे च्वत। अले जय प्रकाश मल्लं नं "तलेजु" धका हे च्वयाः वन। थनंलि श्री ५ गीर्वाण युद्ध बिक्रम नं "तलेजु" धका हे च्वत। च्वत। थ्या सफुती नं "तलेजु" धका हे च्वया वया च्वन। थथे हे जय सिंहरामया पालनिसें राज्यया "स्वेष्ट देवता" "मानेश्वरी" धका च्वया व वं लिपा जितामित्र मल्लया पालंनिसें तिनि "तलेजु" धका च्वया हल। धयाः हल। थुकें सीदत "मानेश्वरी" यात हे "तलेजु" धका धयाः छ्वगु खः।

आः थन "मानेश्वरी" या खँय् छकः नं वालाः स्वये। नेपाले "मानेश्वरी" सुनां स्थापना यात धकाः मालाः स्वयबले लिच्छवि इले हे स्थापना जुगु खने दु। गथे धाःसा भाधा वंशावली लिच्छवि जुजु विश्व देव (बृषदेवं) थः कुलया आगं थें याना स्वेष्टदेवता "राजदेवी" धकाः नां तया स्वंगु खने दु48। लिपा मानदेव (प्रथमं) थःगु पूर्खा तःम्ह राजकुले दयाः च्वंम्ह इश्वरी "राजदेवी" या लुंयागु मूर्ति दयेकाः थःगु नां ब्वकयाः "मानेश्वरी" धका नां छुना बिल धयागु खँ नं च्वयाः तःगु दु49। गोपाल वंशावली नं मानदेवं "मानेश्वरी" स्वंगु खने दु50। थथे धायबले ने॰ सं॰ ४१६ (पूर्व)न्ह्यः वि॰ सं ५२१ श सं ३८६ निसें ने॰ सं॰ ३७४ न्ह्यः वि॰ सं॰ ५६२ श सं॰ ४१७ तकया दुने "मानेश्वरी" स्वंगु जुइमाः। "मानेश्वरीया" देगः (मन्दिर) हादिगामे आतकं दनि।

हादिगामे "मानेश्वरीया" मन्दिर मूचुकया ताल वः। प्यखेरं छतँजा छें। आय्पा पो। छखेपाखे स्वंगः गजू दु। मूलुखाय् त्वरं दु। उके भैरवया मूर्ति कियाः तःगु दु। अन आपाः सिया देगुपुजा वैगु जुया च्वन। अज्ज सायमि (मानन्धर) तय्सं नं देगु द्यःया कथं मानेयाना हनाः वयाः च्वंगु दु

धयागु ताय् दु । थ्व छता अजू चायापुगु खँ खः ।

नेपाया राजधानी लाय्कू मान देवया इले यें देशे जुया च्वंगु जुल । अनं लिपा भिमार्जुन देवया पाले शिवदेव (निम्हम्ह) या पाले तक नं लाय्कू यें देशे हे तिनि धयागु खने दु । थ्वयाँ लिपा राधवदेवयाँ न्ह्यवं निसें लाय्कू ख्वपे जूवंगु जुल । ख्वपे लाय्कू जुसेनि थःगु लाय्कुली तुं ह्याकनं "मानेश्वरी स्वन जुयमा । व हे "मानेश्वरी" यात इष्टदेवता याना ने० सं० २६७ वि० सं० १२०४ पाखेयाम्ह आनन्ददेव जुजुं दीक्षा काःगुलि51 ख्वपे "मानेश्वरी" दय धुंकल धयागु खँ तप्यंक सीदत ।

अनं लिपा जिता मित्र मल्लं तक नं "श्री मन्मानेश्वरीष्ट देबता" धाःगुलि ज्ञन हे तिबः बिल । व हे जितामित्र मल्लं व हे "मानेश्वरी" यात "स्वेष्ट देवता" "तलेजु" धयाः छ्वगुछि ज्ञन हे प्रमाणित जुल । उकें न्हापा "राजदेवी", अनं "मानेश्वरी", थ्वयाँ लिपा "तलेजु" जूगु खः धयागु तप्यंक सीदुगु जुल ।

थ्व जुल तलेजुया खँ । आ "तुलजा" या खँय् छकः नं बिचाः याय । "तुलजा" धयागु नां आतक लुगु दसि प्रमाणस गनं नं च्वयातःगु खने मदु । भाषा वंशावली जक "तुलजा माई" "तुलजा भवानी" धकाः च्वयाः तःगु दु52 । थ्व नं हरिसिंह देवं हःगु धकाः धयाः तल । थ्व भाषा वंशावली जंग-बहादुरया पाले च्वःगु खने दु । थ्व खँ धात्थें खःगु खःसा जयस्थिति मल्लया पाले च्वःगु गोपाल बंशावली नं च्वय माःगु खः । गोपाल वंशावली गन मन्त अन थ्व खँ मखु धयागु सी दत । उकेसनं सिम्रौन गढं हरिसिंहदेव नेपाले दुहाँ हे मवः धका प्रमाणित याये धुंकुगु व जुइ धुंकुगु खँ च्वय् हे च्वय धुन । भाषा वंशावलीकारं "तलेजु" धयागु नेवाः भाय्या शब्द जूगुलिं मथुया वा नेपाली करण यानाः "तुलाजा" धकाः च्वःगु जुयमाः ।

न्ह्याःगु न्ह्याथे थजु । "तलेजु" हरिसिंह देव हःम्ह मखु । लिच्छवि जुजु वृषदेवं स्वंह "राजदेवी" खः । व हे इष्ट देवता "राजदेवी" यात न्हापाँम्ह मानदेवं लुंया मूर्ति तसेनि "मानेश्वरी" जुल । थ्व हे "मानेश्वरी" यात लिपा वना जितामित्र मल्लं, भूपतिन्द्र मल्ल निसें "तलेजु" धयाः हःगु

खः । लिच्छवि जुजुपिनिगु पालंनिसें राज्यया अधिस्थाली देवता धका हना उपासना याना वया च्वंगु यात आः तक नं हनाः वया हे च्वन तिनि । उपासना याना हे च्वन तिनि । पूजा याना हे च्वनतिनि । थ्व हे झीगु निंतिं तःधंगु गौरवमय चि खः । सिधल ।

दसि (प्रमाण)

1 अमरमल्ल जुजुं छुं दँ तक शंखपुर (सक्वे) च्वनाः बज्रजोगिनी योगेश्वर महाकाल भैरव सिंधिनी व्याधिणी रथे (खते) तयाः देगलं निसें देशे हया पुन्हीखुनु मू जात्रा यानाः पेन्हुलिपा देगलेतु लित यंकेगु याना दँय् दँसं यायगु याना जात्रा तल ।

प्र० भाषावंश वली २–५६

2 मल्लकाल इलंनिसें तलेजुया देगः पालुङ्– देया दथ्वी दु धयागु थन लुयाः वःगुं तलेजु भगवतीया मूर्ति बांलाक सीदु । सा दोंहँ तय्गु थाय् दयकेत नीम्हूवले लुया वःगु खः ।

प्राचीन नेपाल १०–३३

3 प १ नं नुवाकोट शिषिबनमा स्थापना भैराखेको नुवाकोटका श्री तुलजा भवानीको मूर्ति ०३० श्रावन ६ गते चोरि भएको र १३ वर्ष सम्म मूर्ति राख्न सकेको छैन ।

तलेजु पुजारी पूर्णबहादुर श्रेष्टया सौजन्यं

4 गोकर्णे च्वंगु तलेजुयागु न्हूदेकुगु (मन्दिर) छेंया तसबिर २०४०।१२।३० या गोरखा पत्रे छापे जूगु दु । गो० प०

5 श्री मन्नेपालीक सम्वत ५१२ वैशाख कृष्ण•••परमेश्वर परम भट्टारक श्री मानेश्वरी वरलब्ध•• महाराजाधिराज श्रीमत स्थितिराज मल्ल देवन संमुज्यमान विजय राज्य श्रीमत सप्तकुटुम्ब प्रधान मूर्त्यंग महापात्र श्री त्रिभय पात्र प्रमुखादि ।

राजाद्धि राज श्री पुण्डलसिंह देवस्य .विजयराज्य श्रयोस्त सम्बत ७१७ जेष्ठमासुस्य शुक्ल पक्ष दशम्यांतिथौ हस्त नक्षत्र सुद्धियोग श्वमवासरे ।

इ० सं० प्र० प्र०–१४

6 ललितपुर (यल) या राज्य शासन व्यवस्थाया निंति शिवसिंह थः काय् यात छ्वत । छुं दँ तक हरिहरसिंह बोया प्रतिनिधि जुया शासन यात ।

अनु इ. सं. प्र. प्र.–३

नै० सं० ७१७ पाखे येंया जुजु शिवसिंह मल्लं यले हताल बनाः थःगु ल्हातेकाल । शिवसिंह थः हे मवसे थः काय् हरिहरसिंह यात यलया जुजु ज्वीके छ्वत ।

मल्लकालीन नेपाल–७५

7. हरिहरसिंह लतिपुरे राज्य यात :

अनु– भाषा वंशावली २–६१

8 सम्वत ७३६ माघमासिकृष्णपक्षे पञ्चम्यां तिथौ हस्त नक्षत्रे वृतियोगे आदित्य वासरे… श्री श्री सिद्धि नरसिंह मल्ल प्रभू थाकुर सन एक छत्र नं राज्म काले लुं छत्र दुंता जुरो ।

इ० सं० प्र० प्र०–१६

9 नै० सं० ७३७ पाखे राज्याभिशेष जुल ।

अनु० मल्लकालीन नेपाल–७५

10 सिद्धि नरसिंह मल्ल राजाया भोग वर्ष ४१ नेपाली सम्वत ७४० आश्वीन शुक्ल दशमी आदित्यबार खुनु जुजु जुल ।

अनु–भाषा वंशावली २–६१

11 नै० सं० ७४० जेष्ठ शुक्ल १० हस्ता नक्षत्र बुद्धवार खुनु सिद्धिनरसिंह मल्लं तलेजु स्थापना याना प्रतिस्था यागु जुल ।

—शंतबहादुर आचायाके थ्वंगु वंशावली

थ्व हे जुजुं न्हापाया स्वया बाँलाक दरवार व:धं याना दयकल । लुंया लुखा नं तल । तलेजु नं स्थापना यात ।

अनु० भाषावंशावली २–६२

12 नै० सं० ६०२ (वि० सं० १५३८) यक्षमल्ल माघं मोक ।

इ० सं० प्र० प्र०–१३५–१४७

— ने. सं. ६०२ (बि. सं १५३७) फागुण शुदी ११ यक्षमल्ल मोक ।

मेडिइभल नेपाल–५५

13 ······श्री रायमल्लदेव श्री रत्नमल्लदेव श्री रणमल्लदेव भिचाम्ह भिमल्लदेव थुमिगु राज्यकाले त्रिगु स्थापना जुत । ने. सं. ६१५ माघ पुह्नी खुनु वैदिक विधानानुसार थ्व विष्णु प्रतिस्था यात

अनु: इ. सं प्र.प्र.–१३७

14 सं. ६०४ वैशाख शुक्ल एकादशी ए देश तेल । रत्नमल्ल देवसनं ।

इ. सं. प्र.प्र.–१३६

15 ने. सं. ६२१ स कान्तिपुरे श्री तलेजु भवानी स्थापना याना छग: चिकिचा ग्व:गु देग देकत ।   अनु. मल्लकालीन नेपाल–१०४

16 रत्नमल्ल भक्तपुर नाप ब्यागलं च्वना यें देशे च्वंवसेनि थ:गु दरबारे तलेजु मन्दिर मदयकुसें मगात । वं थ: इष्ट देवतायागु चीकी ग्व:गु देग: दयका स्थापना यात ।

अनु हनुमान ढोका राजदरबार–१७

17 सं. ६८४ माघ कृष्ण दशमी कुन्हु तवदेवर प्रतिस्था याङा दिन जुरो ।

पूर्णिमा १२–३०

— श्रीश्री महेन्द्र मल्ल प्रभू थाकुरसनं श्री ३ तग्वो देवल प्रतिस्था यात संम्वत ६८४ माघकृष्ण ।।

मेडिइभल नेपाल ४–२०

— स्वस्ति श्री ३ तवदेवर स्वेष्ट देवता सपर्ण याङन श्रीश्रीं लक्ष्मी नरसिंह मल्ल देव श्रीश्री जय सिद्धिनरसिंह मल्ल देव उभय ठाकुरसनं एकानी शत्रु एकानी मित्र याङन सत्य पुरस्कार याङ वंध याङ बिज्याङाया भाबा··· श्रयोस्तु सम्बत ७४१ माघ वदी चतुदर्शी शनैश्चर शुभम् ।।

इ. सं. प्र.प्र. १७

१८ श्री ३ तलेजु देवी श्री ३ देगुतले देवी भ्यां श्रीश्री प्रताप मल्ल भूपतिना अस्मिन्नथं अस्टादश रोपनिकानी सम्प्रदातानि । ७६४ जेष्ठमाश

शुक्ल पक्षे पुर्णमास्यांतिथौ ।

इ. सं प्र.प्र.–६२

19 सं. ७६७ वैशाख शुक्ल चतुर्थि मृगशीर नक्षय बुधवार थ्व कुन्हु श्री ३ तवदेवलस श्री नृपेन्द्रमल्ल नं स्वानमाला तया दिन ।

पूर्णिला १२–३७

20 सं. ८२५ कार्तिक कृष्ण अष्टमी मघ नक्षत्र बुधवार थ्व कुन्हु तवदेवलया गजुर कोकार । मांघ शुक्ल षष्ठि रेवती नक्षत्र शुक्लवार थ्व कुन्हु चुलिका छार । माघकृष्ण अष्ठि अनुराधा नक्षत्र अगारवार थ्व कुन्हु अग्नि स्थापन । फागुग शुक्ल तृती रेवती नक्षत्र शुक्ल योग बृहस्पतिवार थ्व कुन्हु गजुर छार । फागुग शुक्ल पञ्चमी भरनी शंनेश्चर थ्व कुन्हु पूर्णा श्रीश्री भास्कर मल्म देवन छार ।

मेडिइभल नेपाल–४५

21 ·· श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवटा बरलब्ध प्रसाद नेपालेश्वर महाराजा धिराज राजराजेन्द्र सकल राज चक्राधिश्वर श्रीश्री जगजयमल्ल परम भट्टारक देवानां ·· सम्बत ८४६ आषाढ शुदि ११ ·· ।

इ. सं. प्र.प्र. ८७

22 श्री ३ बज्रयोगिनी श्री ३ तरजुमाजु श्री ३ देवउतर श्री ३ गरुड नारायण श्री ३ पशुपति श्री ३ गोकर्ण श्री ३ स्वयम्भु चैत्य । ·· श्री मन्माने-श्वरीष्टदेवता वरलब्ध नेपालेश्वर महाराजाधिराज राजेन्द्र ·· श्री जय-प्रकाश मल्ल ··· सम्बत ८७२ आषाढ शुदि १ शंक्रान्ति दुधवार ··· ।

मेडिइभल नेपाल–४–३०४

23 स्वस्ती श्री ३ तलेजु देवतायै नमः । स्वस्ति शालिवाहनीयशके चन्द्र नयनाश्वके १७२१ मिते प्रमोद नाम सम्वत सरे श्री सूर्य दक्षिणायने आश्विनमासे कृष्ण पक्षे षष्ठम्यां पुण्य तिथौ रविवासरे ··· श्री महाराज गीर्वाण युद्ध विक्रम शाह ··· ।

शाहकालीन अभिलेख–२८६

24 शाके सम्बत १७४५ नेपाल सम्बत ४४४ साल पौषमास शुक्ल ·वमी तिथि शनिश्चरवारका दिन छुना हरिसिंह देव जुजु तुलजा भवानी

नापं नेपालपुरी वया राजधानी शङ्कर भाक्ततुरे यात । —

अनु. भाषा वंशावली २–३०

25 ने. सं ४४० चैत्र कृष्ण द्वादशी ग्वलस श्री जय अरिमल्ल अभिशेष दिन ।

इ. सं. प्र.प्र.–२३५

26 ने. सं ४६४ आश्विन शुदी ७ स्वंपरह्रस तव भूकंप ववः थ्वसंति ग्वलसं श्री जय अरिमल्ल देवस अस्त ।

इ. सं. प्र.प्र.–२३५

27 श्री जय तुगदेवया काय श्री जय रूद्रमल्ल देवं थःगु प्रभावं थ.हे नाता (थःलाःह्म) श्री जय अरिमल्लयात राज्याभिशेग बिया जुजु यात । भक्ति जक क्यन । फुक नेपाः नुवाकोट थ्यंक श्री जय रूद्रमल्लं छगू देयाना राज्य यात ।

अनु. इ. स. प्र प्र. –४३४

28 ॐ श्रेयोस्तु ।। सम्बत ४३७ फागुण वदि २ राजाधिराज श्रीश्रीश्री जयानन्द देवस्य धर्म राज्ये भवति रधुवंशावतार श्रीश्री रूद्रमल्ल देवस्य लब्ध वरिष राज्य भवति ।

मेडिइभल नेपाल–१७

29 ने. सं ४४६ प्रथमाषाढ पूर्णिमीं श्री जय रूद्रमल्ल देवस अस्त । भो। राज बर्ज ३० मास ८ ।।

इ. सं. प्र.प्र.–२३५

30 सं. ४४६ माघ शुदि ३ तिरहुति हरिसिह राजासन मिथिलासनतो सन्नगहीतो ढिलीस तुरकयाके वङ रायत मोनारपम्, थमु अगुमय याङ वस्युम् शिमरावन गह्न भङ्ग याङ तिरहुतिया राजा महाथ आदिन लमस्त व डंङ व्यसनवङ गटोम, ग्वलछिनो लिन्दु बिरवव: ग्वलाछिन राजगाम दूलखाधारे वंग्व । टिपाटस राजा हरिसिहटां शिक्व, थ्वस कायन महाथन उभय बंधि यङा फुलनं जोङ, विफंग्व, राजगामया मञ्जी भारो धायान समस्त धन कासन ।।

इ. सं. प्र.प्र.–२३४

31 वि फंग्व ।

गोपाल बंशावली

— वि फंग्वया अर्थ शर्णपर्वंगु खः ।

पूर्णिमा ७–१४

32 ने सं. ४६७ (वि सं १४०४) श्रावण कृष्ण चतुर्थि खुनु निखरया राजकुलया मनसुवा कथं फुकंतिगु साहुति श्री जय राजदेवयात जुजु यात ।

अनु. इ. सं प्र प्र. २३६

33 स्वस्ति ·· श्रीमन्मानेश्वरीदेवी वरलब्ध ··· श्री नेपाल मण्डलेश्वर ·· श्रीश्री जय यक्षद्रुदेवस्र ह · सम्बत ५६१ फागुग शुक्ल पूर्णिमासि सोमवार देवल प्रतिस्था दिन ।

मेडिइभल नेपाल–६१–६२

34 ··· श्री जय ज्योतिर्मल्ल नृपतो ·· श्री मन्मानेश्वरी वरलब्ध सम्वत ५३३ ।

मेडिइभल नेपाल–२६–४८

35 श्री मन्मानेश्वरी वरलब्ध ··· जयस्थितिराजमल्ल देवन ·· ··· नेपालीक सम्वत सर ५०८ मार्गशीर · ।

मेडिइभल नेपाल–२७

36 ··· श्री श्री मन्मानेश्वरीवर प्रतिलब्धस्य ··· महामन्त्री श्री जयसिंह राम वर्द्धनस्य प्रतिपालित विराज्ये ·· । स ५०१ ··· ।

मेडिइभल नेपाल–२४

37 स्वस्ति ।। ॐ अद्य वाराही कल्पे त्यादि । भक्तापुरेका दश हेमकलशच्छ्रय गवाक्षपटलनिर्माण विचिचित स्वर्गाधिक मनोहर प्रसाद निवासिनो स्वेष्टदेवता चरणकमल सेवको मानव गोत्र श्रीश्री जगत्प्रकाश मल्ल वर्मा जोशी क्षत्रात पछिमत जय रत्न क्षेत्रादुत रत हेरसिंह क्षत्रात पूर्वत ··· कर कपाला धारदीप दानार्थ श्रीश्रीश्री स्वेष्टदेवतायै गोष्ठिकृस्य सम्प्रददे ।। अनेन कर्मणा श्रीश्रीश्री स्वेष्टदेवता प्रीणातु । अथः नेपाल खाषा । थ्व बुबा वरसानन ह्राने महनिया देव कोह्रॉ विज्यास्तु नं निसें याकात ह्रिॉ मबिज्यातल्य

मता छोयके माल ·· सम्वत ७८८ जेष्ठ कृष्ण अष्ठमी शतभिषा नक्षत्र, विस्कम्भ योगे शुक्रवार थ्व कुन्हु दुन्ता ।

अभिलेख संग्रह–७–२३ ।

38 ॐ स्ति ।। श्रीश्रीश्री भवान्यै नमः । भाद्रे सप्रं स्वर्गार्बं समीतसके सोमे द्वितीया तिथौ योगे चैत्रशुभे तथार्थ मसुरे भे शुक्ल पक्षे शुभे श्रीश्री जय जितामित्र मल्ल देव थाकुरसन श्रीश्रीश्री स्वेष्ट देवता प्रीतिन मूल चूकया पछिम रघुवंशी सिरोमणी श्रीश्री जय जितामित्र देव वसलपा एता चुक जिर्णोधार याङा ।। सम्वत ७९७ भाद्र शुदि द्वितीया ।

अभिलेख संग्रह ७–२४

— स्वस्ति श्रीश्रीश्री भवान्यै नमः । आस्ते सास्ता वदान्यो नृप मुकुटमुणि श्री जितामित्र मल्लो ··· श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता वरलब्धीत रघुवंशावतार श्रीमत श्रीश्री सुमति जय जितामित्र मल्लदेव प्रभु थाकुरसन श्रीश्रीश्री स्वेष्ट देवता पीती कामनानं ··· ने. सं.७९८ आषाढ शुक्ल दशमी... ।

अभिलेख संग्रह ७–२५

39 स्वस्ति ।। श्री ३ भवान्यै नमः ।। श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता वरलब्ध प्रसादित··· श्री ३ स्वेष्टदेवतासके श्रीश्री सुमति जितामित्र मल्ल देवसन थ्व तोरण खापा सहितं दुता ।। नेपाल सम्वत ८०५ मार्गशिर कृष्ण नवम्यां··· शनिश्चरवार ।।

अभिलेख संग्रह ७–२८

40 ॐ स्वस्ति ।। श्री ३ तलेजु ।। श्री ३ करूणामय ।। श्री ३ पशुपति ।। श्री ३ हरिसिद्धि ।। थ्व देवता शाक्षितयाव श्रीश्री सुमति जय जितामित्र मल्लदेव दाजुस्त श्रीश्री जय योग नरेन्द्र मल्ल देवसन च्वसें दुन्ता ।। — सम्वत ८१६ फागुण शुक्ल द्वादशी ।।

अभिलेख संग्रह ११–१०

41 ··· राजाधिराज परम भट्टारक सूर्यवंशीवतंस मानव गोत्र श्रीश्री भूपतिन्द्र मल्ल देववर्माह्व श्री ३ स्वेष्ट देवता प्रीतिकामनाया श्रीश्री तलेजुस्के

मतपूजा यायमाल । वुलाधन कुम्हु ।। नेपाल सम्वत ८१८ फागुणमासे शुक्लपक्षे नवम्यांतिथौ ।।

अभिलेख संग्रह ४–६

42 ··· श्री मन्मानेश्वरीष्टदेवता वरलब्ध प्रसादिम रघुवंशावतार ··· महाराजाधिराज परमभट्टारक श्रीश्रीश्री भूपतिन्द्र मल्ल देवसन श्रीश्री स्वेष्ट देवता तरेजुस सुवर्ण प्रसाद सेङास जिमछपु गजुर लुंपोल धलिं भागिल जव खव सिंह वेताल छत्र मोथल आदिन तयाव जिर्णोधार याङा नेपाल सम्वत ८२६ जेष्ठमास कृष्णपक्षे चतुर्थि परपञ्चमी तिथि शतभिष नक्षत्र आयुस्मान योग वुधवार थ्व कुहु ।

इ. सं. प्र प्र. १७५

43 ॐ स्वस्ति श्री ३ स्वेस्ट देवता प्रीति कामनान श्री जय जितामित्र मल्ल देव दिवंगत श्री लालमती देवीसन सुवर्ण प्रतिमा दयकाव दुता । सम्वत ८२९ आश्विन शुदी ८ शुभ ।।

अभिलेख संग्रह ११–१३

44 श्री ३ दुर्गा देव्यै नमः । श्री ३ स्वेष्ठ देवता तलेजुस्के श्री लालमती देवी सन थव स्त्रीपुरुषया सुवर्ण प्रतिमा दयकाव आश्विन शुक्ल महाष्ठमी खुनुनिसें देव कोह्रॉ बिज्याके थह्रॉ, बिज्याके तोले मत छोयके मात ··· । सम्वत ८२९ आश्विन शुक्ल महाष्ठमी तिथि थ्व खुनु दुता जुरो ।।

अभिलेख संग्रह ७–३१

45 स्वस्ति श्री ३ तलेजुस्के श्रीश्री जय भूपतिन्द्र मल्ल देवस ··· माता श्री लालमती देवीसनं सुवर्ण विलिपति ··· दुताजुल । सम्वत ८३५ फागुण शुक्ल द्वितीया ··· ।

अभिलेख संग्रह ११–३२

46 श्री ३ इष्टदेवतायै नमः ।। श्री ३ स्वेष्टदेवता पूजोतरं दीपदानार्थं सम्वत ८४३ आश्विन ·· ।

अभिलेख संग्रह ७–३२

47 ॐ श्री ३ तलेजु सहाय ।। श्री ३ गणेश देवस्के पताङा बिया ...
श्री मन्मानेश्वरीष्ट देवता — महाराजाधिराज श्री रणजित मल्ल देव ...
सम्बत ८६० वैशाख वदि १ बृहस्पतीवार कुन्हु ।

अभिलेख संग्रप ११–१५

48 आवंनिसें ह्लापा नेपाले राज्याभिशेष बिबह्म जुजु बिश्वदेव भोग वर्ष ४८ थ्व जुजुं नं आपालं नितिकथं प्रजा प्रतिपाल याना सुख भोग याना च्वन । थुह्म जुजुं दरवार गुंगूतला बिहारयाना दयका तःधंगु वग्रव नं दयकल । व हे थासे थःआगं स्वेष्टदेवताया बिधी याना देवीया नां "राज-देवी" धका तया प्रख्यात याना दय्‌दँसं देगु पूजा यात ।

अनु. भाषा वंशावली १–७४

50 मानदेव नांह्म जुजुं राजकुले दुह्म परमेश्वरीयात भक्तिभाव याना इश्वरीयात शास्त्र कथं वर्णन याना मे सिलःदयका ह्लापांनिसें दया च्वंह्म देवीयात संसारे सार जुया च्वंह्म धका थःगु नामं "मानेश्वरी" धका प्रख्यात याना ह्लाकनं लुंया मूर्ति दयका स्थापना कर्म यात ।

अनु. भाषा वंशाबली १–७८

— मानदेवं थःगु हे नामं थःगु हे कुले च्वंह्म तःधंह्म देवता यात "मानेश्वरी" धका प्रतिस्था यात ।

अनु. भाषा वंशावली १–७७

— श्री मानदेव वर्ष ४१ ।। स्व नामेन मानविहार प्रतिष्ठितं पुन श्री मानेश्वरी प्रतिष्ठितं ... ।।

गोपाल वंशावली

मेडिइभल नेपाल–११६

51 अस्यां श्री रघुवंश भौतिक मणि ... दतः
सान्द्रश्चन्द्र इवान्वितोति मधरैशनन्ददेव करैः ।।
उच्चै शक्तिधर कुमारपदवीं पाप्तो चितैर्दीक्षित
— — — य महिमा प्राप्त ... त्यैश्वरीं ।।२३

यसोमल्लश्च तेरेव कुमारादीक्षिता अभि ।।

दीक्षांज्ञान समर्थ ··· ··· ··· ··· ··· ।।

मेडिईभल नेपाल–१३

52 श्री तुलजा माइका उत्पति ।।

भाषा वंशावली २–३१

— श्री तुलजा देवीको नेपालमा प्रतिस्था ।।

भाषा वंशावली २–३१

— तुलजा देवीको वरदान ।।

भाषा वंशावली २–३४–३५

चवमि:-

न:घ:भनीजुया मेगु सफूत

१) न्वधासा [बाखंमुना] पिहाँवःगु
२) पारबती मागु तीर्थयात्रा ,,
३) घासा ता [बाखंमुना] पिहाँमवनीगु
४) नेपा:या तान्त्रीक द्यः व तान्त्रीक पुजा सफू स्वया ,,
५) नेवा: भाय् गुलि पुलां ,,
६) नेपाल सम्बतस छपुलु ,,
७) पत्रपत्रिकाया जात: स्वया ,,
८) कुमारी व कुमारी जात्रा ,,
९) नेपाले जुजुपिनिगु राज्यकाल ,,
१०) बुद्ध धर्म छपुलु ,,
११) न:घ:भनी तय्गु वंशावली व पुस्तावारी ,,
१२) कवि महामात्य चौतारा नवमी सिंहजुया जीवनी ,,
१३) वाला: माला: स्वया पुच: ,,
१४) सत्यनारायणबा धलं व बाखं ,,

थाकू : मित्र छापाखाना बाङ्गेमुढा, काठमाडौं।